

В. С. Рудов

студ. I курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. А. В. Левенець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАЖОРИТАРНОЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ: НОВІ ВИКЛИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вибори є найголовнішим інститутом сучасної демократичної держави, оскільки вони являють собою єдиний спосіб формування вищих органів державної влади при республіканській формі правління. 2019 рік для України є особливо важливим в контексті перманентного перебування в постійному виборчому процесі, оскільки одні за одними мають відбутись одразу президентські, а потім й парламентські вибори. Найбільш складним та вирішальним аспектом в цьому процесі є різновид виборчої системи, яка передбачає порядок та процедуру як голосування виборців за кандидата, так і

підрахунок голосів та визначення критеріїв для їх обрання. У широкому сенсі виборча система – це система суспільних відносин, пов'язаних з виборами органів публічної влади. Очевидно, що виборча система в такому широкому сенсі регулюється не тільки правовими нормами. Сфера цих відносин дуже широка. У неї входять питання і визначення кола виборців і обраних, інфраструктура виборів (створення виборчих одиниць, виборчих органів та ін.), відносини, що складаються на кожній стадії виборчого процесу аж до його завершення [1, с. 134]. У вузькому сенсі виборча система – спосіб розподілення депутатських мандатів між кандидатами в залежності від результатів голосування виборців чи інших уповноважених осіб. В порівняльному конституційному праві дається таке тлумачення поняття виборчої системи: це встановлені Конституцією чи законом правила і принципи визначення механізму та результатів голосування [2].

Виділяють три типи виборчих систем: мажоритарну, пропорційну і змішану. Ми зосередимо увагу на мажоритарній системі, оскільки вона використовується на виборах президента України, а також наполовину – при виборах народних депутатів до Верховної Ради України.

Мажоритарною вважається система визначення результатів виборів, за якою мандати (один чи декілька) від округу одержують тільки ті кандидати, які отримали встановлену законом більшість голосів, а усі інші кандидати вважаються не обраними. Таким чином, принциповою ознакою мажоритарних систем є те, що голосування організується і здійснюється за окремих осіб, а результати виборів визначаються в залежності від одержання окремим кандидатом (або окремими кандидатами) більшості (відносної, абсолютної чи кваліфікованої) голосів виборців [2].

З наведеного вище визначення можна зробити висновок, що мажоритарні системи можуть бути:

а) відносної більшості (обраним вважається кандидат, який отримав найбільшу кількість голосів виборців, що взяли участь у голосуванні, а у випадку рівності голосів питання вирішується шляхом жеребкування або проведенням повторних виборів (Україна та більшість інших країн світу);

б) абсолютної більшості (обраним вважається кандидат, за якого проголосувало більше половини виборців, що прийшли на вибори, тобто 50 % + 1 голос. У разі, якщо жоден кандидат не набрав необхідної кількості голосів, організовуються повторні вибори, в яких беруть участь 2 кандидати, що набрали найбільшу кількість голосів (Україна, Франція, вибори Палати представників Австралії);

в) кваліфікованої більшості (обраним вважається кандидат або список, який отримав певну кваліфіковану більшість голосів виборців, яка є більшою за абсолютну ($\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$). Така система зустрічається дуже рідко через її низьку результативність. Застосовується у Чилі, до 1993 р. в Італії при виборах Сенату [3, с. 128].

В кожній з різновидів мажоритарної виборчої системи є як свої плюси, так і мінуси. Так наприклад, мажоритарна система абсолютної більшості є більш демократичною, оскільки передбачає врахування інтересів більшої частини

громадян, які в свою чергу підвищують рейтинг довіри та рівень легітимності обраних представників влади. Тоді як мажоритарна система відносної більшості є більш результативною та не потребує проведення другого туру (повторного голосування), яке окрім додаткового часу передбачає додаткове витрачання бюджетних коштів. Проте основним недоліком такої виборчої системи є той факт, що у випадку наявності великої кількості депутатів (більше 20-ти – 30-ти), кількість голосів, які визначають обраного кандидата, можуть складати менше 10-15 відсотків, а це є дуже низьким показником для загальнонародного представника.

Окрім проблеми «неповного» представництва, експерти відзначають важливими вадами мажоритарної виборчої системи наступні:

1) найбільш сприятлива для підкупу виборців (за даними громадянської мережі ОПОРА, 70% випадків підкупу виборців зафіксовано саме в одномандатних округах);

2) більш сприйнятлива до застосування адміністративного ресурсу, а отже приносить провладним політичним партіям більшу кількість місць у парламенті й сприяє постійному переобранню одних і тих самих депутатів в одномандатних округах (завдяки чому утворюються місцеві депутатські «вотчини», що, як демонструє досвід Донбасу, може становити загрозу навіть національній безпеці);

3) забезпечує місця в парламенті представникам тільки однієї політичної платформи, яку не обов'язково поділяє більшість населення, при цьому варто відзначити істотну нерівномірність прохідного бар'єру за мажоритарною складовою в різних регіонах (у діапазоні приблизно від 1,5 до 70 тис. голосів);

4) призводить до деідеологізації кандидатів у депутати, оскільки виборець голосує за «доброго господаря» для свого регіону.

Більшість вад мажоритарної виборчої системи проявляються не лише в Україні. Загальносвітовий сучасний досвід демонструє тенденцію до зменшення кількості країн, які застосовують цю виборчу модель. Навіть у країнах, котрі застосовували мажоритарну систему впродовж дуже тривалого часу (Великобританія, Канада), точаться дискусії про необхідність відмови від неї.

У випадку з президентськими виборами, мова звісно ж може йти лише про мажоритарну виборчу систему, але тут важливими є такі фактори, як підвищення рівня прозорості та чесності виборчих процедур, жорсткий контроль за використанням адміністративного ресурсу та бюджетних коштів для підкупу голосів виборців, протидія різноманітним формам тиску на учасників виборчого процесу та багато іншого. Таким чином можемо зробити висновок, що сама по собі виборча система є без сумніву важливою для відображення реального волевиявлення громадян, проте не менш важливими є супутні фактори, які здатні впливати як на результати самих виборів, так і на подальший процес прийняття народом обраної влади та в кінцевому рахунку – на стан демократії в державі взагалі.

Список використаної літератури

1. Гаджиев К. С. Политология. Базовый курс : Учебник. Москва : Юрайт, 2011. 134 с.
2. Поняття, характеристика та риси мажоритарної виборчої системи. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/9529/> (дата звернення: 30.03.2019).
3. Нестерович В. Ф. Виборче право України : Підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 504 с.